

Vergaderjaar 2007–2008

30 995

Aanpak Wijken

Nr. 49

**BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN ECONOMISCHE ZAKEN
EN DE MINISTER VOOR WONEN, WIJKEN EN INTEGRATIE**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 20 juni 2008

Bijgaand sturen wij u toe, mede namens de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de brief over de wijkeconomie.

In deze brief gaan wij in op de inzet van het Rijk op het versterken van de wijkeconomie in het algemeen, met speciale aandacht voor de mogelijkheden in de veertig aandachtswijken. Hiermee komen wij tegemoet aan de toezegging tijdens de begrotingsbehandeling van Economische Zaken van oktober jongstleden. Tevens zal in deze brief worden ingegaan op het advies *De wijk Inc., Ondernemerschap en arbeidsparticipatie in aandachtswijken* en het actieplan Wijkeconomie van de G27.

Deze brief geeft als het ware een «tussenstand»: welke voorwaarden-scheppende en faciliterende rol kan het Rijk bij ondernemerschap in de wijk spelen in het samenspel met onder andere gemeenten en intermediaire organisaties. Na de zomer – als alle wijkcharters zijn getekend – zullen wij uw Kamer een overzicht doen toekomen van alle maatregelen die de 18 gemeenten in die charters en de wijkactieplannen hebben opgenomen.

De staatssecretaris van Economische Zaken,
F. Heemskerk

De minister voor Wonen, Wijken en Integratie,
C. P. Vogelaar

0. Inleiding

Ondernemerschap en bedrijvigheid dragen wezenlijk bij aan de kracht van een wijk. Het creëert nieuwe werkgelegenheid en economische groei. Het draagt bij aan onderlinge solidariteit tussen wijkbewoners en schept nieuwe perspectieven voor individuen. Ook is ondernemerschap goed voor de integratie en arbeidsparticipatie en daarmee de emancipatie van kwetsbare groepen. Verder dragen bedrijven bij aan de leefbaarheid van een wijk door te investeren in hun pand en bedrijfsomgeving (schoon, heel en veilig) en door het leveren van voorzieningen aan bewoners.

Het Kabinet erkent dit belang volledig. In deze brief gaan wij dan ook in op de inzet van het Rijk op het versterken van de wijk economie in het algemeen, met speciale aandacht voor de mogelijkheden in de veertig aandachtswijken. Hiermee komen wij tegemoet aan de toezegging van staatssecretaris Heemskerk tijdens de begrotingsbehandeling van Economische Zaken van oktober jongstleden.

Tevens zal in deze brief worden ingegaan op het advies *De wijk inc. Ondernemerschap en arbeidsparticipatie in aandachtswijken*, dat op initiatief van minister Vogelaar door de Raad voor Werk en Inkomen is opgesteld, en het actieplan Wijk economie van de G27 dat begin november 2007 is aangeboden aan minister Vogelaar en minister Van der Hoeven. Daarnaast heeft het ministerie van Economische Zaken een (kwantitatieve) analyse¹ laten uitvoeren door het EIM naar de ontwikkeling van ondernemerschap in de veertig aandachtswijken (zie bijlage voor de onderliggende rapporten).²

Deze brief geeft als het ware een «tussenstand»: welke voorwaarden-scheppende en faciliterende rol kan het Rijk bij ondernemerschap in de wijk spelen in het samenspel met o.a. gemeenten en intermediaire organisaties. Waar het natuurlijk om gaat is tot welke concrete initiatieven deze samenwerking per gemeente leidt. Hiertoe zijn de charters tussen gemeenten, Rijk en derde partijen cruciaal. In het najaar zal een analyse van de charters en wijkactieplannen worden gepresenteerd. Hierin zal expliciet worden ingegaan op de initiatieven die gemeenten op het gebied van ondernemerschap in de aandachtswijken zullen nemen.

1. Hoofdpunten rapporten RWI, EIM en G27

Kern van het advies van de Raad voor Werk en Inkomen (RWI) is dat werkloosheid in de wijken langs twee sporen aangepakt kan worden: werkgelegenheid bevorderen door behoud en terugkeer van bedrijvigheid en werkgelegenheid in de wijk en werkloosheid bestrijden via het mobiliseren van onbenut potentieel.³ Recent publiceerden het RWI en Nicis een vervolgstudie waaruit blijkt dat een aanzienlijk deel van het onbenutte arbeidspotentieel in Nederland woont in de aandachtswijken in de 4 grote steden: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.

De aanbevelingen van het advies van de RWI hebben betrekking op het faciliteren en stimuleren van private partijen door de (lokale en landelijke) overheid. Het is aan de steden om de juiste partijen zoals het bedrijfsleven, de woningcorporaties en het onderwijs bijeen te brengen om samen te werken aan passende maatregelen en oplossingen.

In het advies staan door het maatschappelijk topinstituut voor de steden, Nicis, verzamelde inspirerende praktijkvoorbeelden waarin publieke en private partijen samenwerken om lokaal de arbeidsparticipatie te bevorderen. Verder is een checklist opgenomen waarmee partijen kunnen inventariseren wat er al gebeurt en wat er nog kan en moet gebeuren. Omdat het RWI advies nuttige tips voor gemeenten bevat, is het actief onder de aandacht van gemeenten gebracht. Daarnaast hebben RWI en

¹ De ontwikkeling van (nieuw) ondernemerschap in de 40 aandachtswijken, EIM, Zoetermeer, 2007.

² Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

³ Voor stimulering van arbeidsparticipatie bij wijkbewoners verwijzen wij u naar de meest recente brieven die de bewindslieden van Sociale Zaken en Werkgelegenheid u hebben doen toekomen over o.a. het participatiefonds en participatieplaatsen (TK, 2007–2008, 29 461, nr. 43; TK, 2007–2008, 29 544, nr. 127).

Nicis aangeboden om steden en stedelijke partijen praktisch te ondersteunen bij het sluiten van publiek-private allianties voor werk en bedrijvigheid in de wijken, o.a. via een congres en via het aanbod om met lokale partijen het arbeidspotentieel te analyseren.

Het rapport van het EIM laat zien dat er grote verschillen zijn in het percentage ondernemers tussen de verschillende steden en aandachtswijken. Over het algemeen hebben de aandachtswijken relatief weinig ondernemers. Wel ligt de startersquote doorgaans hoger dan in de desbetreffende steden. Er is een forse toename te zien van het aantal niet-westerse allochtone ondernemers, al ligt het aandeel in de meeste gevallen nog onder dat van autochtone ondernemers.

Het Actieplan Wijkeconomie dat de G27 heeft opgesteld kiest een bredere benadering, namelijk het versterken van de economische functie en participatie in alle wijken. Daarbij zet men in op het ontwikkelen van een instrumentenkader dat door iedere gemeente in elke wijk, naar behoefte, kan worden gebruikt. De G27 laat hiermee zien haar verantwoordelijkheid te nemen, door steden in de gelegenheid te stellen van de ervaringen van andere steden te leren. Zoals het actieplan ook aangeeft zijn de gemeenten namelijk als eerste aan zet wanneer het gaat om de stimulering van de wijkeconomie. Om optimaal de economische kansen in de wijk te kunnen benutten, doet de G27 aanbevelingen voor ondersteuning vanuit het Rijk. In deze brief zal thematisch nader op de aanbevelingen worden ingegaan.

De Atlas voor gemeenten 2008 heeft ook aandacht voor het stimuleren van werkgelegenheid en ondernemerschap in de wijken. In de Atlas wordt opgemerkt dat wijkbewoners vooral buiten de eigen wijk werk zullen moeten vinden. Wij delen deze conclusie, maar dat laat onverlet dat extra inzet op werk en ondernemerschap in de wijk, in aanvulling op het reguliere arbeidsmarkt- en re-integratiebeleid, wenselijk is. Meer bedrijvigheid in de wijk is immers niet alleen goed voor de werkgelegenheid in de wijk, maar levert zoals hierboven aangegeven ook een bijdrage aan de leefbaarheid en veiligheid in de wijk en aan de emancipatie en integratie van kwetsbare groepen.

2. De rol van gemeenten bij de wijkeconomie

Zoals gezegd zijn de gemeenten als eerste aan zet bij het stimuleren van de wijkeconomie. Zij bepalen de beleidsvorming en de (lokale) uitvoering daarvan. Samenwerking met andere belanghebbenden op lokaal en regionaal niveau daarbij is wezenlijk, zoals woningcorporaties, wijk- en buurtcentra, ondernemersorganisaties op stedelijk en buurt/wijkniveau, Kamers van Koophandel, intermediaire organisaties, onderwijsinstellingen, banken, sociale diensten, UWV en CWI. Onze bezoeken hebben laten zien dat er op het gebied van werk en ondernemerschap en publiek-private samenwerking al heel veel gebeurt in de wijken, maar dat steden dit niet voldoende van elkaar weten en te weinig gebruik maken van de mogelijkheden hiertoe.

Wij zijn verheugd dat er in alle wijkactieplannen aandacht is voor zowel werk als ondernemerschap. Gemeenten hebben stevige ambities geformuleerd om meer mensen aan het werk te helpen. De mate waarin het thema ondernemerschap is uitgewerkt, is afhankelijk van de lokale situatie in de desbetreffende wijken. Enkele gemeenten zetten gericht in op activiteiten (zoals het toepassen van branchering of het starten van een pilot microfinanciering), andere gemeenten maken wijkeconomie tot een speerpunt in de wijknaanpak.

Zo besteedt de gemeente Den Haag in het wijkactieplan Transvaal veel aandacht aan wijk economie en ondernemerschap. Den Haag heeft de problemen en kansen van de wijk in kaart gebracht en kiest ervoor om de kracht van de wijk en de (multiculturele) bewoners meer te benutten. Dit gebeurt onder meer door een Multicultureel Leisure Centre in te richten dat aantrekkelijk is voor de wijkbewoners én belangstellenden van buiten de wijk en de gemeente aantrekt. Gedacht wordt onder meer aan een bazaar waar oriëntaalse producten worden verkocht.

De gemeente Arnhem richt in de wijk Klarendal een modekwartier in. De woningcorporatie koopt, renoveert en verhuurt panden aan ondernemers. In een voormalig postkantoor realiseert de woningcorporatie ateliers voor ontwerpers. De combinatie van wonen en werken voor jonge mode-ondernemers en ontwerpers in één wijk geeft een impuls aan de levendigheid en aan het verbeteren van het imago van de wijk.

3. Rol van het Rijk bij de wijk economie

De rol van het Rijk bij de aanpak van de uitdagingen voor de wijk economie is met name faciliterend en voorwaardenscheppend op het gebied van het verbeteren van het vestigingsklimaat en het stimuleren van ondernemerschap. Mede om die reden zet het Rijk ook sterk in op kennisdeling.

Tot nu toe ondersteunt het Rijk gemeenten door middel van het Grote-stedenbeleid, in de vorm van de Bijzondere Doel Uitkering (BDU) Economie, waarmee in de periode 2005 t/m 2009 163 mln euro is gemoeid. Een gedeelte daarvan slaat ook in de wijken neer, met name bij projecten gericht op starters, veilig ondernemen, dienstverlening en kleinschalige bedrijfshuisvesting.

In 2007 is met steun van het Kabinet het oorspronkelijke Kenniscentrum Grote Steden in 2007 omgevormd tot het maatschappelijk topinstituut Nicis Institute. Steden en Rijk verlenen een basissubsidie voor kennisverspreiding rond de Grote Steden Problematiek en daarnaast worden meer specifieke programma's uitgevoerd. Eén daarvan is het Kennisprogramma Stedelijke Economie, waarvoor het ministerie van Economische Zaken (EZ) en de Steden in de GSB3 periode 1 mln euro fourneren. Dit programma wordt door de steden als zeer positief ervaren. Jaarlijks worden in dit programma prioriteiten benoemd, zoals veilig ondernemen, wijk economie, mismatch arbeidsmarkt enz. Wijk economie is als prioriteit benoemd in de programma's van 2007 en 2008.

Nicis Institute voert daarnaast het Stedelijk Innovatieprogramma (STIP) uit. Dit is een meerjarig onderzoeksprogramma dat praktisch toepasbare kennis ontwikkelt om het probleemoplossend vermogen van steden te vergroten. In 2008 richt het kortlopend onderzoek vanuit STIP zich op het thema Ondernemerschap in wijk en stad.

Momenteel voert het ministerie van EZ met de G31 overleg over de inzet van de resterende middelen uit het GSB-budget à 7 mln euro voor de wijk economie. Hiermee kunnen plannen op het gebied van wijk economie binnen de G31 in de aandachtswijken, maar óók daarbuiten ondersteund worden. Zodra over de uitkomsten van dit overleg meer bekend is zullen wij uw Kamer hierover informeren.

Het ministerie van EZ zal in 2008 samen met de VNG en het Nicis Institute een praktijkhandboek opstellen, dat goed in de praktijk is te gebruiken. Daarin worden diverse (inter)nationale onderzoeken, publicaties en best practices gebundeld om een helder en toegankelijk inzicht te geven in verschillende aspecten binnen de wijk economie.

Hieronder gaan wij door middel van een tweetal specifieke thema's in op de rol van het Rijk. Hierbij behandelen we tegelijkertijd de aanbevelingen van de RWI en de voorstellen uit het G27 actieplan.

Een eerste thema betreft de *verbetering van het vestigingsklimaat in wijken*. Het tweede thema omvat maatregelen gericht op het *stimuleren van ondernemerschap bij bewoners*.

4. Verbeteren vestigingsklimaat

Wijken en buurten kunnen interessante vestigingsplaatsen zijn voor allerlei soorten bedrijvigheid. Het aantrekkelijke daarvan kan de aanwezigheid c.q. nabijheid zijn van een specifiek potentieel klantenbestand. Ook het aanbod van gevarieerde bedrijfsruimten wat betreft grootte en/of kwaliteit maken wijken en buurten juist aantrekkelijk voor bepaalde segmenten startende bedrijven. Hierbij is het van belang dat de beschikbare bedrijfsruimte ook in voldoende mate betaalbaar is voor starters. Vanuit hun corporatien vastgoedbeheerrol realiseren corporaties nu al regelmatig onroerend goed voor bedrijven en winkels. Ook kan de corporatie zelfstandig of in samenwerking met derden bestaande panden van derden overnemen en deze in het kader van de wijkaanpak renoveren. Op deze wijze kunnen winkelstrips, kleine winkelcentra of bedrijfspanden in de wijk worden opgewaardeerd. De corporatie kan deze panden vanuit haar maatschappelijke rol aan minder draagkrachtige (startende) ondernemers verhuren tegen niet-kostendekkende huren, totdat de ondernemer wel een kostendekkende huur kan dragen. Verder kunnen corporaties bijvoorbeeld huisvesting en een brede beheerfunctie leveren voor bedrijfsverzamelgebouwen voor kleine ondernemers en starters, een éénloketfunctie in de wijk van CWI/UWV/gemeente en ondernemerssteunpunten voor arbeidsbemiddeling en werkgelegenheidsbevordering in de wijk.

Naast beschikbare bedrijfsruimte is soms ook de aanwezigheid van andere bedrijven en instellingen in specifieke sectoren reden voor een bedrijf om zich juist in bepaalde wijken te vestigen. Tegelijkertijd erkennen we dat het vestigingsklimaat in veel wijken verder versterkt kan worden door het nemen van een aantal specifieke maatregelen.

Functiemenging

Functiemenging maakt het mogelijk dat er heterogene, levendige woonwijken blijven bestaan en kunnen ontstaan, waar directe werkgelegenheid is voor bewoners van de wijk. Functiemenging in een wijk betekent dat bewoners er kunnen wonen, werken en voldoende gebruik kunnen maken van voorzieningen. Juist ook voor de aandachtswijken is dit van groot belang.

De G27 vragen het Rijk om bij de stedelijke visieontwikkeling en bestemmingsregulering meer ruimte te krijgen voor (her)introductie van de bedrijvigheid in de wijken en om in het realiseren van extra ruimte voor bedrijvigheid meer slagkracht te krijgen (bijvoorbeeld in winkelstrips). De G27 vragen verder het Rijk samen met de gemeenten te werken aan voorbeelden voor flexibele bestemmingsplannen en het wegnemen van specifieke beperkende vestigingsfactoren, naast ruime aandacht voor het verbeteren van de dienstverlening. Ook wordt aandacht gevraagd voor het heffen van een leegstandtax op leegstaand commercieel vastgoed. Ook de RWI vraagt aandacht van het Kabinet in welke mate het wettelijk kader ruimtelijke ordening de ontwikkeling van bedrijvigheid en werkgelegenheid in de wijk in de weg staat en zo nodig het wettelijk kader aan te passen.

Om functiemenging te bevorderen hebben minister Cramer van VROM en minister Van der Hoeven van EZ recent in een brief aan de Tweede Kamer aangegeven dat samen met een aantal grote gemeenten gekeken zal worden naar problemen in de bestaande regelgeving. Ook zullen er aanvullende afspraken gemaakt worden om functiemenging te bevorderen. Het motto is hierbij: functiemenging waar het kan, functiescheiding waar dit moet.¹

Leegstand

Leeg commercieel vastgoed kan juist ook in aandachtswijken een probleem zijn bij het stimuleren van de wijkeconomie, zeker daar waar het afbreuk doet aan de samenstelling en attractiviteit van het winkelbestand. De G27 vraagt het Rijk om nieuwe maatregelen te ontwikkelen waarmee deze ongewenste vastgoedontwikkeling slagvaardig kan worden aangepakt.

In beantwoording van vragen van uw Kamer² heeft het Kabinet aangegeven welke maatregelen steden reeds kunnen treffen om ongewenste leegstand tegen te gaan. Tevens is een onderzoek aangekondigd naar de oorzaken van leegstand, waarin ook zal worden gekeken naar effectieve instrumenten. Na afronding van het onderzoek zal uw Kamer over de bevindingen worden geïnformeerd.

Brancheren

Een belangrijk instrument bij het aantrekkelijk maken van een aandachtswijk als vestigingsplaats is branchering, het aanbrengen van diversiteit in het winkelaanbod. Uit de contacten met gemeentes blijkt dat er nog veel onduidelijkheid is over de mogelijkheden die de gemeentes hier wel degelijk hebben, met name om ook bepaalde branches te weren. De ministeries van EZ, VROM en BZK zullen gemeenten faciliteren om branchering toe te passen door kennisuitwisseling rondom de bestaande wettelijke en niet-wettelijke instrumenten (zoals bijv. straatmanagers). Op 25 juni zal in samenwerking met Nicis Institute en gemeenten een conferentie wijkeconomie gehouden worden onder de titel: De Slag naar de praktijk. Eén van de workshops zal specifiek ingaan op branchering.

Kansenzones

Het creëren van een economische kanszone in de aandachtswijken is één van de instrumenten om invulling te geven aan stimulering van wijkeconomie. Met een kanszone kan een stad op wijkniveau een specifieke impuls geven aan investeringen in de economisch fysieke infrastructuur, bedrijfsomgeving en het vestigingsklimaat. Sommige gemeenten vragen, ondersteund door de motie Adelmund c.s., naar mogelijkheden om een investeringspremieregeling (als in Rotterdam) ter beschikking te stellen voor alle gemeenten met achterstandswijken, waarbij gemeenten geacht worden zelf 50% te financieren.

De keuze voor de instelling van een kanszone in het kader van de wijkenaanpak is nadrukkelijk een keuze van de stad zelf. Om steden hierin te ondersteunen is door de minister voor Wonen, Wijken en Integratie (WWI) in het zgn. afsprakenkader, dat met koepelorganisatie Aedes is overeengekomen, opgenomen dat corporaties een (financiële) rol kunnen spelen bij het realiseren van economische kanszones. Op verzoek van de steden heeft, op de zogeheten Wijkendag begin dit jaar, een workshop Economische Kanszones plaatsgevonden, die zeer goed bezocht werd. In vervolg daarop zal dit jaar een tweede bijeenkomst georganiseerd

---

¹ Zie TK, 2007–2008, 29 435, nr. 73.

² Zie Kamervragen: TK, 2007–2008, 1366 en 2231.

worden, die dieper ingaat op de individuele afwegingen per stad/wijk om een kanszone in te voeren.

Bedrijfsgerichte gebiedsverbetering

De G27 verwachten veel van de in voorbereiding zijnde regeling Bedrijfsgerichte Gebiedsverbetering. Het wetsvoorstel zoals dat naar uw Kamer is gezonden¹, heeft een beperkte duur, maar kent geen beperking in absolute zin van het aantal experimenten en zal naar verwachting eind 2008 van kracht worden. Deze nieuwe wet maakt het voor ondernemers mogelijk om gezamenlijk bij te dragen aan een aantrekkelijke en veilige bedrijfsomgeving waarbij alle ondernemers in het gebied meebetalen. Als een meerderheid van de ondernemers in een gebied dat wil kan de gemeente een gebiedsgerichte heffing instellen. De opbrengst van de heffing komt ten goede aan de ondernemers die er hun plannen van kunnen uitvoeren. De activiteiten zijn aanvullend op de gemeentelijke dienstverlening. In de aandachtswijken zal er – naar alle waarschijnlijkheid meer dan in andere wijken – een stimulerende rol van o.a. ondernemersorganisaties, gemeenten en Kamers van Koophandel worden gevraagd om zo het zelforganiserende vermogen van het bedrijfsleven te vergroten. Het Rijk zal de aandachtswijken, waar nodig en waar mogelijk, gericht faciliteren met informatie en tools, zoals bijv. een modelverordening, die door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) ontwikkeld zal worden.

Betere dienstverlening

Het ministerie van EZ zal ook met gemeenten een beperkt aantal experimenten starten met «minder regels meer service zones». Doel hiervan is het ontwikkelen van een gebiedgerichte aanpak in aandachtswijken waar een gemeente werkt met extra snelle procedures, accountmanagement (met doorzettingsmacht) en gecoördineerde afhandeling van vergunningverlening. Daarbij wordt de regeldruk verminderd en worden mogelijkheden gecreëerd om het voor bedrijven en burgers gemakkelijk te maken activiteiten uit te voeren in de wijk. Elementen in de aanpak zijn onder andere:

- Bestemmingsplanprocedures vanuit houding: Ja het kan, zullen we regelen.
- Besluitvorming niet alleen binnen de termijnen maar in principe binnen een week.
- Ondersteuning ondernemers bij het invullen van formulieren en vergunningverzoeken: zo voorkomen vergunningverzoeken die onvolledig zijn, wat vertraging veroorzaakt.
- Accountmanagement voor dienstverlening combineren met accountmanagers c.q. straatmanagers vanuit andere domeinen (veiligheid, etc.).

Kansen met ICT

Vanuit het actieprogramma Maatschappelijke Sectoren & ICT² is begin 2008 Sterke Wijken als (sectoroverstijgend) thema gekozen. De kern van het actieprogramma is het opschalen van succesvolle ICT-projecten in sectoren (onderwijs, zorg, veiligheid en mobiliteit). Momenteel wordt onderzocht in hoeverre er kansrijke ICT-projecten zijn op wijkniveau die een maatschappelijk probleem in de wijk kunnen verminderen en die op grotere schaal uitgevoerd kunnen worden, waarvan ook de aandachtswijken profiteren. Wanneer voldoende goede projecten bestaan zal maximaal 7 mln euro in het najaar 2008 voor Sterke Wijken & ICT beschikbaar komen.

¹ Zie TK, 2007–2008, 31 430, nr. 1 t/m 4.

² www.m-ict.nl

Energiebesparing

De energetische kwaliteit van huizen en gebouwen in veel (veelal oudere) aandachtswijken is vaak onder de maat met als gevolg hoge energiekosten voor bewoners en mkb-ers. Onder leiding van EZ en WWI is het «Meer Met Minder» programma tot stand gekomen. Dit is een gezamenlijk initiatief van overheid, energiebedrijven, woningcorporaties, bouw- en installatie bedrijven met als doel om tot 2020 tenminste 2,4 miljoen bestaande woningen en bedrijfsgebouwen minimaal 30% zuiniger te maken. Het programma is erop gericht de eigenaren van woningen en bedrijfsgebouwen zo eenvoudig mogelijk en zonder hogere maandlasten energie te laten besparen. In de periode 2008–2011 is 121 mln euro beschikbaar uit Schoon en Zuinig aan financiële ondersteuning. Het ligt in de rede dat juist ook in de aandachtswijken hiervan gebruik wordt gemaakt.

Daarnaast kunnen mkb-ers gebruik maken van de Energie Investeringsaftrek wanneer zij investeren in energiebesparing.

5. Stimuleren ondernemerschap

In lijn met de RWI en de G27 zien wij ook in de aandachtswijken veel kansen voor ondernemers. Deze kunnen beter worden benut, aldus RWI en G27. Dit kan door verhoging van de kwaliteit van (startende) ondernemers, door middel van coaching en training en toegankelijke kredietvormen. Ook kan versterking van de samenwerking tussen de ondernemers leiden tot kwaliteitsverbetering. Zo kan ook een kennisachterstand op het gebied van regelgeving worden ondervangen.

Microfinanciering en coaching

De G27 vragen het ministerie van EZ een kader aan te reiken, zodat gemeenten gemakkelijk een eigen in te vullen regeling kunnen opzetten in samenwerking met de lokale banken en partijen. Het RWI advies vraagt daarbij aandacht voor de toegankelijkheid van microfinanciering voor (deeltijd-)starters vanuit een uitkering, en om zoveel mogelijk gelijkschikking van de regelgeving voor het starten vanuit een uitkeringssituatie te realiseren.

Microfinanciering heeft een positieve invloed op de economische groei, integratie van achterstandsgroepen en het verminderen van de werkloosheid. Lokale initiatieven voor microfinanciering – waarvan er al veel zijn in Nederland – vormen de krachtbron voor het benutten van die potentie. Deze initiatieven hebben directe toegang tot doelgroepen.

Het streven is dat het kader zo opgezet wordt dat iedere ondernemer of starter met een financieringsbehoefte tot ca 25 000 euro die nu niet door de markt wordt bediend, maar wel voldoende potentie heeft, toegang kan krijgen tot microfinanciering, ongeacht welke bron van inkomen hij op dat moment heeft. Het kader zal idealiter uitmonden in:

- een landelijk netwerk van microfinancieringsinitiatieven, die bereikbaar zijn voor de doelgroep en in staat zijn om potentiële ondernemers op passende wijze te adviseren;
- een transparant coachingsysteem van voldoende kwaliteit, zoveel mogelijk op basis van bestaande organisaties als Ondernemersklankbord.
- een screeningsysteem om te bepalen welke ondernemers voor financiering in aanmerking komen;
- een financieringsregeling, door aanpassing van de BBMKB om deze geschikt te maken voor microfinanciering.

Het kader wordt uitgewerkt door ten eerste het ontwikkelen van quick wins en best practices die breed ter beschikking worden gesteld. Ten tweede zullen er pilots gedaan worden met als doel een aantal initiatieven, met middelen en begeleiding zodanig te ondersteunen, dat er schaalvergroting kan plaatsvinden en nieuwe aanpakken uitgetest kunnen worden. Een deel van de pilots zal gericht worden op de aandachtswijken. Ten derde wordt bezien op welke wijze verdere professionalisering van microfinancieringsinitiatieven plaats kan vinden. De quick wins en best practices zijn de tweede helft van dit jaar gereed. In 2008 en 2009 worden pilots uitgevoerd. Het uiteindelijke kader is voor eind 2009 voorzien. Voor een meer specifieke invulling en planning verwijs ik u naar de brief over microfinanciering die in april aan uw Kamer is gestuurd.¹

Mensen met een uitkering hebben via ondernemerschap een mogelijkheid om uit de uitkeringssituatie te komen. Uit onderzoek² blijkt dat uitstroom als gevolg van het starten van een onderneming even duurzaam is als uitstroom naar loondienst. Ook blijkt het succes van starters uit een uitkering nagenoeg gelijk aan dat van de gemiddelde starter.

Op 1 augustus 2007 is de pilot Borgstellingsregeling voor starters vanuit een uitkeringssituatie van start gegaan. Uit de resultaten tot nu toe blijkt dat de banken starters vanuit een uitkeringssituatie, die een borgstellingsvoucher kunnen overhandigen, een bancair krediet verlenen. Onlangs is besloten het bereik van de pilot uit te breiden. De pilot kan een belangrijke input bieden voor de uitwerking van het kader voor microfinanciering. Uiterlijk in 2009 wordt de regeling «starten als zelfstandige vanuit de WW» geëvalueerd. Aan de hand van de uitkomsten zal blijken in hoeverre de huidige regeling werkt en mogelijk verder kan worden verbeterd gemaakt.

Veel steden hebben in hun charter voor de wijkenaanpak inmiddels opgenomen dat ze in samenspraak met de projectdirectie Microfinanciering van EZ een microfinancieringsinitiatief willen starten. Zij kunnen gebruikmaken van de best practices die zullen worden ontwikkeld en zullen door de projectdirectie zo veel mogelijk actief worden ondersteund. Tips en goede voorbeelden zijn te vinden op de website www.microfinanciering.com.

Veiligheid kleinere bedrijven

Er wordt een samenhangend pakket ontwikkeld aan maatregelen gericht op de verbetering van de veiligheid voor kleinere ondernemers. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om veiligheidsadviezen aan kleinere bedrijven, een subsidieregeling voor preventieve maatregelen, straatmanagers (mensen die bij de ondernemer komen en advies geven over veiligheid en samenwerking ondersteunen), intensivering van het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) en experimenten met Bedrijfsgerichte Gebiedsverbetering. Onlangs is uw Kamer hier nader over geïnformeerd.³ Dit pakket zal – juist ook qua communicatie – worden gericht op de aandachtswijken.

Projectmatige ondersteuning van ondernemers

Naast gemeenten en het Rijk spelen ook diverse andere intermediaire organisaties een rol bij de ondersteuning van concrete initiatieven in de wijken. Een paar voorbeelden:

De Kamers van Koophandel hebben toegezegd in 2009 extra aandacht te besteden aan de ontwikkeling van de wijkeconomie door hun aanwezigheid in de wijk te vergroten. Hierdoor ontstaan laagdrempelige voorzieningen in de wijk, waarmee ondernemers op een eenvoudige manier in hun informatiebehoefte worden voorzien. In Arnhem zijn bijvoorbeeld plannen om een mobiel kantoor van de Kamer van Koophandel in te

¹ Zie TK, 2007–2008, 31 311, nr. 3.

² IWI, Duurzaamheid uitstroom uit een ABW- en WW-uitkering, verschillen tussen uitstroom naar Bedrijf en Loondienst, februari 2006.

³ Zie TK, 2007–2008, 28 684, nr. 151.

richten dat in wijken, maar ook op scholen kan worden ingezet om informatie over ondernemerschap dichterbij ondernemers te brengen. In Alkmaar kiest men voor een geïntegreerde aanpak, waarbij ondernemerschap onder verschillende doelgroepen onder de aandacht wordt gebracht. Voorbeelden van activiteiten zijn: leerlingen van het VMBO laten participeren in het bedrijfsleven, ontwikkelen van netwerken voor starters door middel van themabijeenkomsten en het inrichten van bedrijfsruimte tegen gereduceerde tarieven.

MKB-Nederland levert een bijdrage aan diverse nuttige lokale initiatieven. Zo zal MKB Den Haag «oefenbedrijven» inrichten in de aandachtswijken, zoals een supermarkt en een restaurant waar jongeren werkervaring kunnen opdoen. Verder heeft MKB Amsterdam samen met andere partijen een onderzoek uitgevoerd naar de rol van ondernemers in enkele Amsterdamse aandachtswijken.

In het kader van het stimuleren van uitkeringsgerechtigden naar ondernemerschap, is het CWI in 2008 gestart met de landelijke uitrol van het project «Ondernemend de uitkering uit!». Dit betekent dat vijftig CWI-adviseurs zich specifiek bezig houden met advisering en ondersteuning van uitkeringsgerechtigden richting zelfstandig ondernemerschap. Daarbij wordt nauw samengewerkt met UWV, gemeenten en Kamers van Koophandel (KvK). Doel is dat eind 2008 alle CWI vestigingen ondernemerschap hebben verankerd in hun dienstverlening.

Het ministerie van Economische Zaken ondersteunt het samenwerkingsverband Partners in Nieuw Ondernemerschap (PiNO). De focus ligt bij dit samenwerkingsverband op startende en net gestarte ondernemers uit Den Haag, waarbij extra aandacht wordt gegeven aan etnische ondernemers. Tijdens de gratis bijeenkomsten over bijvoorbeeld belastingen, vergunningen en financiering worden uiteenlopende onderwerpen aan de hand van stellingen en discussies besproken. Met de Kamers van Koophandel zullen afspraken gemaakt worden om het succesvolle samenwerkingsverband van PiNO Den Haag uit te rollen naar andere regio's. Daarbij wordt uiteraard aansluiting gezocht bij andere relevante partijen zoals CWI, allochtone organisaties, banken en de belastingdienst.

In sommige gevallen hebben bepaalde kansrijke projecten gericht op de ondersteuning van ondernemers een extra tijdelijke financiële impuls nodig van de Rijksoverheid. Daarom maakt het ministerie van Economische Zaken minimaal 500 000 euro vrij om intermediaire partijen als Kamers van Koophandel, MKB-NL en eventueel anderen te ondersteunen bij hun inzet in de wijken.

Bij projectmatige ondersteuning zal er specifieke aandacht zijn voor het stimuleren van allochtoon ondernemerschap, gelet op de kansen die er juist voor deze doelgroep liggen in de (aandachts)wijken. In januari heeft al een grote conferentie over dit thema plaatsgevonden. Veel van de in deze brief genoemde maatregelen sluiten aan op de aanbevelingen die tijdens de conferentie zijn gedaan en zullen ondersteunend werken voor (potentiële) allochtone ondernemers. Wij verkennen in de loop van dit jaar gezamenlijk of er behoefte is aan extra maatregelen om allochtoon ondernemerschap verder te bevorderen in vervolg op de activiteiten uit het «Actieplan nieuw ondernemerschap».¹

6. Tot slot

Versterken van ondernemerszin in de wijken is van eminent belang om van de aandachtswijken weer krachtwijken te maken. Gemeenten, Rijk en private partijen ondersteunen en stimuleren de ondernemers in de wijken

---

¹ Zie TK, 2004–2005, 29 800 XIII, nr. 84.

met een breed pakket aan instrumenten, dat erop gericht is om de potenties van wijken en bewoners optimaal te benutten. Deze instrumenten zijn gericht op alle fases van het ondernemen en op de bedrijfsomgeving. De initiatieven in de wijken kunnen ook dienen als voorbeeld voor de mogelijke aanpak van soortgelijke uitdagingen in andere steden. Bij de brief van 9 mei 2008 over de beantwoording van vragen van het AO wijkenaanpak van 23 april 2008 is dan ook toegezegd dat de Tweede Kamer na de zomer, wanneer de charters zijn getekend, een overzicht zal ontvangen van de maatregelen die de 18 gemeenten in die charters en in de wijkactieplannen hebben opgenomen. In dit overzicht zal ook expliciet worden ingegaan op de initiatieven die gemeenten op het gebied van ondernemerschap in de aandachtswijken zullen nemen.

Door goede uitwisseling van ervaringen tussen steden en wijken over de gekozen aanpak worden de oplossingen sterker. Om deze ontwikkeling verder te bespoedigen zal in samenwerking tussen beide ministeries een toegespitst accountmanagement ten behoeve van gemeenten en relevante derde partijen worden ontwikkeld. Rijk en gemeenten zullen volop samenwerken aan een sterke wijk economie.